

УДК 615.015.32:37.091.214.18:303.442.3

АНАЛІЗ ТЕМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ ГОМЕОПАТІЇ”

Л. П. Гуцол, А. В. Горілик*

*Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова,
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

THE ANALYSIS OF THE THEMATIC STRUCTURE OF THE EDUCATIONAL DISCIPLINE “FUNDAMENTALS OF HOMEOPATHY”

L. P. Hutsol, A. V. Horilyk*

*Vinnitsia National Medical University by M. I. Pyrohov,
Lviv National Medical University by Danylo Halytskyi

За допомогою оригінальної методики проведено оцінювання структури тематичного плану курсу за вибором “Основи гомеопатії” для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Запропоновано оптимізувати розподіл обсягу навчального часу відповідно до результатів анкетного опитування лікарів-інтернів.

The evaluation of the thematic plan structure of the elective course “Fundamentals of Homeopathy” for the students of III–IV accreditation levels higher medical educational establishments was conducted with the original method. It was proposed to optimize the distribution of study time according to the questionnaire survey of the interns.

Вступ. Гомеопатія є дієвою системою лікування, яка ефективно використовується при дисфункціях окремих систем і органів та підвищує функціональні можливості організму. Про це свідчить багатий історичний досвід її застосування, а також сучасні наукові розробки [1]. Слід зазначити, що за останні роки відмічено зростання попиту серед лікарів і провізорів у навчанні гомеопатичних принципів [2]. На теперішньому етапі розвитку гомеопатичного методу дуже важливим є формування правильних уявлень про його можливості, місце в клінічній медицині, а також шляхи інтеграції з іншими видами лікування і профілактики захворювань й медичної реабілітації.

Для студентів медичних вузів України починаючи з 1994 року велось викладання елективного курсу з гомеопатії з використанням відповідної програми “Основи сучасної гомеопатії”. У зв’язку з набутим навчально-методичним досвідом та появою нових наукових даних у 2006 році з урахуванням стандартів кредитно-модульної системи було розпочато оптимізацію програми з основ гомеопатії [1]. Нову програму навчальної дисципліни “Основи гомеопатії” (курс за вибором) для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації було затверджено у 2008 році [3].

Вважаємо, що через 5 років після створення програми навчальної дисципліни назріла необхідність у

моніторингу актуальності її тематик та відповідності структури сучасним тенденціям медичної практики.

Основна частина. Метою нашої роботи було проектування оптимального розподілу обсягу академічних годин між темами програми навчальної дисципліни “Основи гомеопатії” (курс за вибором) для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації на підставі результатів експертизи лікарями-інтернами цієї освітньої програми.

При проведенні дослідження використано методи анкетного опитування і статистичного аналізу даних. Об’єктом дослідження стала тематика дисципліни “Основи гомеопатії” за навчальним планом для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації за спеціальностями 7.110101 “Лікувальна справа”, 7.110104 “Педіатрія” та 7.110105 “Медико-профілактична справа”.

В основі дослідження використано методику оцінювання структури тематичних планів фармацевтичних освітніх дисциплін [4], суть якої полягає у залученні випускників та практикуючих фахівців до експертизи навчальних планів на предмет актуальності для практичної діяльності. Оцінка проводиться за такою шкалою: “5” – дуже важливо, “4” – важливо, “3” – частково важливо, “2” – скоріше не важливо та “1” – зовсім не важливо.

© Л. П. Гуцол, А. В. Горілик

Позаяк із назви теми респондентам інколи трудно усвідомити її зміст, було запропоновано удосконалити вказану методику шляхом оцінювання не тем, а ключових запитань, що вивчаються у кожній темі. Таким чином була сформована анкета, що передбачала оцінювання від трьох до десяти ключових програмних запитань до кожної теми.

Дизайн дослідження характеризувався такими параметрами.

1. Місце збору даних: м. Вінниця – Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова.

2. Період збору даних: червень 2013 року.

3. Отримана 91 анкета, з яких відібрано та опрацьовано 83 якісно заповнених анкети.

Серед опитаних були: лікарі-інтерни першого року навчання за спеціальністю “Дерматовенерологія” (9 осіб), а також лікарі-інтерни другого року навчання за такими спеціальностями: загальна практика – сімейна медицина (27 осіб), внутрішні хвороби (25 осіб), педіатрія (7 осіб), офтальмологія (5 осіб), хірургія (6 осіб), урологія (2 особи), анестезіологія та оториноларингологія (по 1 особі).

Усі опитані лікарі-інтерни вивчали дисципліну “Основи гомеопатії” на 4 курсі Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова.

4. Оптимальний обсяг вибірки визначали за формулою безповторного відбору А. Н. Колмогорова та співавторів [5]:

$$n \times p > 4,$$

де n – число спостережень, p – імовірність помилки.

Позаяк в соціологічних дослідженнях допускається помилка $p=0,05$, то має бути щонайменше 81 спостереження. Таким чином, число опитаних фахівців у процесі дослідження можна вважати достатньо репрезентативним.

Для аналізу одержаних результатів розраховували середні значення (\bar{x}) та похибку середнього (m), а для оцінки ступеня узгодженості думок респондентів – коефіцієнт варіації (v) за формулою:

$$v = (s / \bar{x}),$$

де σ – стандартне відхилення, \bar{x} – середнє значення.

Вважали, що сукупність однорідна і середня величина в ній є типовою, якщо коефіцієнт варіації не перевищує 33 % [6].

При ранжуванні ключових запитань однаковим значенням їхніх оцінок присвоюється ранг, що дорівнював середньому числу позицій запитань у порядку зростання величини.

Усі розрахунки проводилися за допомогою надбудови “Пакет аналізу” для Microsoft Excel.

Як видно з даних таблиці 1, розраховані коефіцієнти варіації в оцінюванні ключових запитань знаходяться в інтервалі від 18,3 до 34,5 %. При цьому лише для двох з них (1.5 та 1.6) величини коефіцієнтів варіації оцінок є незначно вищими за 33 %, тобто для абсолютної більшості ключових запитань існує узгодженість думок респондентів.

Таблиця 1. Результати оцінювання важливості вивчення ключових запитань дисципліни за вибором “Основи гомеопатії”

Ранг	Ключові запитання*	$\bar{X} \pm m$	$v, \%$
1	2	3	4
<i>Оціночний інтервал 1 “дуже важливо – важливо”</i>			
1	4.1. Симптоми, їх використання і значення в гомеопатії	4,20±0,09	19,2
2	9.3 Комплексні гомеопатичні препарати для використання в дерматології, що зареєстровані в Україні	4,17±0,09	19,4
3	4.3. Локалізація патологічного процесу, її значення для призначення гомеопатичного препарату	4,16±0,10	21,1
4	12.1. Індивідуальні симптоми як показання для гомеопатичних препаратів на прикладі лікування хворих з вегетативною дистонією невротичного генезу	4,12±0,08	18,3
5	4.6. Клінічне обстеження. Гомеопатичний анамнез: методологія його збору. Пошук загальних, локальних симптомів та модальностей	4,11±0,10	21,2
7	5.7. Поняття гомеопатичної дози. Критерії вибору потенції гомеопатичного препарату	4,10±0,09	21,1
7	8.1. Індивідуальні симптоми як показання для гомеопатичних препаратів на прикладі лікування хворих з ГРВІ	4,10±0,09	19,3
7	9.4. Основні складові, принципи формування комплексних препаратів для лікування atopічного дерматиту	4,10±0,09	19,3
9	4.2. Етіологічні фактори, їх значення для медикаментозного діагнозу	4,09±0,10	21,5
10	13.3. Основні складові, принципи формування комплексних препаратів для лікування дітей	4,08±0,10	23,0

1	2	3	4
12	2.5. Медикаментозне загострення та його типи	4,07±0,09	21,1
12	11.2. Комплексні гомеопатичні препарати для лікування вегетативної дистонії, що зареєстровані в Україні	4,07±0,09	20,6
12	14.2. Огляд основних гомеопатичних монопрепаратів для педіатричної практики	4,07±0,11	23,9
14	7.2. Комплексні гомеопатичні препарати для лікування ГРВІ, що зареєстровані в Україні	4,06±0,09	19,7
15	13.2. Комплексні гомеопатичні препарати для педіатричної практики, що зареєстровані в Україні	4,05±0,11	24,4
16,5	4.9. Роль фізикального та інструментально-лабораторного обстеження для призначення гомеопатичного препарату	4,04±0,10	23,2
16,5	9.2. Клінічна характеристика atopічного дерматиту	4,04±0,09	19,6
18,5	11.3. Основні складові, принципи формування комплексних препаратів для лікування вегетативної дистонії невротичного генезу	4,02±0,09	20,9
18,5	14.1. Індивідуальні симптоми як показання для гомеопатичних препаратів на прикладі лікування дітей	4,02±0,10	23,0
20	5.5. Поняття гомеопатичного антитоду	4,00±0,11	24,1
<i>Оціночний інтервал 2 “важливо – частково важливо”</i>			
21	13.1. Функціональні захворювання в педіатрії	3,99±0,10	23,7
22	7.3. Основні складові, принципи формування комплексних препаратів для лікування ГРВІ	3,98±0,10	22,2
23	2.4. Поняття про медикаментозний патогенез та медикаментозний діагноз	3,97±0,10	22,4
25	10.2. Огляд основних гомеопатичних монопрепаратів для лікування алергічних захворювань шкіри	3,96±0,09	21,5
25	11.1. Синдром вегетативної дистонії та його основні клінічні прояви	3,96±0,10	23,1
25	14.3. Реперторизація основних індивідуальних симптомів	3,96±0,11	25,4
27,5	8.2. Огляд основних гомеопатичних монопрепаратів для лікування ГРВІ	3,95±0,11	24,6
27,5	9.1. Визначення та класифікація алергічних реакцій	3,95±0,10	22,0
29	5.3. Визначення медикаментозного типу пацієнта	3,94±0,10	22,5
30,5	3.6. Правила виписування гомеопатичного рецепта	3,93±0,12	26,9
30,5	12.2. Огляд основних гомеопатичних монопрепаратів для лікування вегетативної дистонії невротичного генезу	3,93±0,08	19,5
32	7.1. Найчастіші гострі респіраторні вірусні інфекції	3,91±0,10	23,5
33	6.4. Особливості дії антигомотоксичних препаратів, показання та протипоказання до їх застосування	3,90±0,10	24,2
34	10.1. Індивідуальні симптоми як показання для гомеопатичних препаратів на прикладі лікування хворих з алергічними станами	3,88±0,09	21,6
35	4.7. Значення спадковості та анамнезу життя для призначення лікування	3,87±0,11	26,3
36	1.4. Сучасне визначення гомеопатії. Принципи гомеопатії	3,86±0,10	23,7
37	2.3. Правила проведення випробувань гомеопатичних ліків	3,85±0,10	24,5
39,5	5.1. Конституціональний та синдромальний підходи до вибору гомеопатичного препарату	3,84±0,10	23,2
39,5	5.2. Принципи формування гомеопатичних комплексних препаратів. Поняття про випробувані показання для лікарських засобів	3,84±0,08	19,7
39,5	5.6. Гомеопатичний Repertorium, його будова. Реперторіуми Дж. Т. Кента, Synthesis. Вибір препарату за допомогою Repertorium. Ранжування симптомів за точністю і цінністю	3,84±0,12	27,6
39,5	12.3. Реперторизація основних індивідуальних симптомів	3,84±0,08	19,2
43	5.4. Гомеопатична Materia medica, її будова. Вибір гомеопатичного препарату за допомогою Materia medica	3,83±0,11	25,6
43	6.1. Використання принципів ізопатії в імунпрофілактиці, специфічній десенсибілізації	3,83±0,10	24,7

1	2	3	4
43	8.3. Реперторизація основних індивідуальних симптомів	3,83±0,09	22,0
45	2.2. Джерела знань про гомеопатичні засоби: випробування гомеопатичних ліків на здорових, дані токсикології та фармакології, спостереження за вживанням гомеопатичних ліків хворими, застосування гомеопатії у ветеринарії	3,78±0,09	22,6
46,5	6.2. Основні принципи і наукове обґрунтування гомотоксикології	3,75±0,10	23,5
46,5	10.3. Реперторизація основних індивідуальних симптомів	3,75±0,10	24,0
48	2.1. Сучасне наукове обґрунтування гомеопатії	3,73±0,10	25,3
49	1.7. Роль та місце гомеопатії в сучасній лікарській практиці	3,68±0,11	26,9
50	4.4. Характер відчуттів та їх роль у встановленні діагнозу	3,67±0,10	25,0
51	4.5. Мо дальності (умови виникнення) та їх значення для вибору препарату	3,66±0,11	26,2
52,5	3.4. Поняття потенціювання (динамізації); низьких, середніх і високих потенцій. Шкали гомеопатичних розведень	3,63±0,12	30,7
52,5	4.8. Гомеопатична історія хвороби	3,63±0,12	29,8
54,5	3.1. Походження гомеопатичних ліків	3,61±0,11	27,9
54,5	4.10. Оцінка динаміки стану пацієнта за законами К. Герінга	3,61±0,12	30,1
56	3.3. Визначення гомеопатичного лікарського засобу, материнської тинктури	3,59±0,12	29,5
57	1.2. Сано генетичні процеси, їх складові частини (реституція, регенерація, компенсація, діяльність імунної системи, мікроциркуляція). Можливості впливу на них у клінічних умовах	3,57±0,11	27,5
58	1.1. Основні теоретичні та методичні аспекти сучасної немедикаментозної терапії і реабілітації	3,55±0,11	27,9
59	3.5. Методи виготовлення гомеопатичних потенцій за С. Ганеманном і С. Корсаковим	3,52±0,11	28,2
60	6.3. Фази за хворювання за Г. Реккевегом	3,51±0,11	29,3
61	1.3. Поняття про методи комплементарної (підсилюючої, доповнюючої) медицини. Визначення гомеопатії як складової частини комплементарної медицини	3,46±0,10	27,6
62	3.2. Фармакопея В. Швабе	3,35±0,12	32,2
63	1.5. С. Ганеманн – засновник гомеопатії. Основні праці С. Ганеманна	3,17±0,12	33,9
64	1.6. Основні історичні етапи розвитку гомеопатії	3,05±0,12	34,5

* – число поряд із ключовим питанням вказує його приналежність до конкретної теми і порядковий номер питання в цій темі.

Весь перелік ключових запитань розподілено на два оціночні інтервали: “дуже важливо – важливо” (20 запитань) і “важливо – частково важливо” (44 запитання). Варто зазначити, що до першого оціночного інтервалу попали ключові запитання десяти з чотирнадцяти тем, а саме з другої, четвертої, п’ятої, сьомої – дев’ятої, одинадцятої – чотирнадцятої тем. Найвище оцінені ключові запитання, що стосуються вивчення симптомів, їх використання і значення в гомеопатії (ранг 1), комплексні гомеопатичні препарати для використання в дерматології (ранг 2), локалізація патологічного процесу та її значення для призначення гомеопатичного препарату (ранг 3), індивідуальні симптоми як показання для гомеопатичних препаратів (ранг 4), клінічне обстеження, методологія збору гомеопатичного анамнезу, пошук загальних, локальних симптомів та модальностей (ранг 5) та інші.

При цьому шкала важливості запитання “реперторизація основних індивідуальних симптомів” за те-

мами має такий вигляд: 14 (ранг 25), 12 (ранг 39,5), 10 (ранг 43) та 8 (ранг 46,5).

Суму оцінок ключових запитань за темами було використано для обрахунку частки обсягу годин кожної теми за важливістю для практичної діяльності майбутнього лікаря (табл. 2). На основі цих даних було здійснено проектування розподілу обсягу навчальних годин за темами.

Як видно з даних таблиці 2, вагомість вивчення різних тем за результатами анкетного опитування відрізняється. Саме тому, на нашу думку, доцільним є коригування розподілу навчальних годин за темами. Так, час, передбачений для вивчення тем № 1 і 3, слід збільшити з 3 до 4 годин, а тем № 4 і 5 – до 6 і 5 годин відповідно. При цьому кількість академічних годин, призначених для вивчення тем № 6, 7, 8, 10, 11, 12 і 13, варто зменшити до 2 годин. Обсяг годин, відведених для вивчення решти тем, необхідно залишити без змін.

Таблиця 2. Проектування обсягу годин за темами навчального плану дисципліни за вибором “Основи гомеопатії”

Тема	Сума оцінок ключових питань	Частка, %	Години за планом	Пропонована кількість годин
<i>Змістовий модуль 1. Загальна гомеопатія</i>				
1. Визначення гомеопатії, її роль та місце в сучасній медицині. Історія розвитку, організація та загальні питання гомеопатії	24,34	9,9	3	4
2. Наукове обґрунтування гомеопатії. Основні напрямки наукових досліджень у гомеопатії	19,42	7,9	3	3
3. Гомеопатична фармакопея. Походження і виготовлення гомеопатичних ліків	21,63	8,8	3	4
4. Методологія гомеопатичного обстеження. Гомеопатична семіотика	39,03	15,8	3	6
5. Конституціональний і синдромальний підходи до вибору гомеопатичних препаратів. Гомеопатичні <i>Materia medica</i> та <i>Repertorium</i> . Критерії відбору симптомів для пошуку ліків та потенції гомеопатичного препарату	27,39	11,1	3	5
6. Сучасні напрямки біологічної медицини. Гомотоксикологія і антигомотоксичні препарати	14,99	6,1	3	2
<i>Змістовий модуль 2. Спеціальна гомеопатія</i>				
7. Загальні принципи лікування хворих із ГРВІ. Комплексні препарати для індивідуалізованого лікування хворих з ГРВІ	11,95	4,8	3	2
8. Основні гомеопатичні монопрепарати для індивідуалізованого лікування хворих з ГРВІ, реперторизація індивідуальних симптомів	11,88	4,8	3	2
9. Загальні принципи лікування хворих з алергічними станами. Комплексні препарати для індивідуалізованого лікування хворих з алергічними станами на прикладі atopічного дерматиту	16,25	6,6	3	3
10. Основні гомеопатичні монопрепарати для індивідуалізованого лікування хворих з алергічними станами на прикладі atopічного дерматиту, реперторизація індивідуальних симптомів	11,59	4,7	3	2
11. Загальні принципи лікування хворих із синдромом вегетативної дистонії. Комплексні препарати для індивідуалізованого лікування хворих з вегетативною дистонією невротичного генезу	12,06	4,9	3	2
12. Основні гомеопатичні монопрепарати для індивідуалізованого лікування хворих з вегетативною дистонією невротичного генезу, реперторизація індивідуальних симптомів	11,88	4,8	3	2
13. Загальні принципи лікування дітей. Найважливіші комплексні препарати для використання в педіатрії	12,12	4,9	3	2
14. Основні гомеопатичні монопрепарати для використання в педіатричній практиці, реперторизація індивідуальних симптомів	12,06	4,9	2	2
Сума годин			41	41

Висновки: 1. Здійснено експертну оцінку результатів медико-соціологічного дослідження, проведеного шляхом анкетування 83 лікарів-інтернів різних спеціальностей щодо структури тематичного плану курсу за вибором “Основи гомеопатії” для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів

акредитації. Встановлено, що для абсолютної більшості ключових питань існує узгодженість думок респондентів. Показано, що відсутні неважливі для медичної практики запитання.

2. Запропоновано оптимізацію методики оцінювання структури тематичних планів освітніх дисциплін

шляхом внесення до опитувальника ключових запитань, що вивчаються з кожної теми навчальної дисципліни.

3. На підставі отриманих результатів здійснено проектування оптимального розподілу обсягу академічних годин навчальної дисципліни “Основи гомеопатії” (курс за вибором) за програмою для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації за спеціальностями 7.110101 “Лікувальна справа”, 7.110104 “Педіатрія” та 7.110105 “Медико-профілактична справа” між навчальними темами, зважаючи на їхню вагомість для майбутніх лікарів.

Література

1. Кредитно-модульна система викладання курсу “Основи гомеопатії” в НМУ імені О. О. Богомольця / Г. Симоненко, В. Шаповал, О. Головчанський, В. Фадєєв // Рефлексотерапія в Україні: досвід і перспективи : матеріали наук.-практ. конф. – К., 2009. – С. 163–167.

2. Лопатинська О. І. Оптимізація підготовки спеціалістів за фахом “Фармація” з гомеопатії та гомеопатичної фармації / О. І. Лопатинська, Т. Г. Калинюк // Наука і соціальні проблеми суспільства: медицина, фармація, біотехнологія : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – Х., 2003. – Ч. 2. – С. 29–31.

3. Основи гомеопатії. Програма навчальної дисциплі-

ни (курс за вибором) для студентів вищих медичних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. – Київ, 2008. – 16 с.

4. Громовик Б. П. Аналіз дидактичних питань фармацевтичної освіти : методичні рекомендації / Б. П. Громовик, А. В. Горілик. – Львів : Проблемна комісія “Фармація” МОЗ та НАМН України, 2012. – 20 с.

5. Санитарная статистика. Ч. 1: Методика статистического исследования / под ред. И. Случанко. – М., 1981. – 118 с.

6. Калачова І. В. Правова статистика [навч. посіб. для вищ. навч. закл.] / І. В. Калачова, Г. Г. Трофімова. – К. : КНЕУ, 2005. – 300 с.